

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВІДХОДІВ ВИРОБНИЦТВА

Розглянуто особливості методики внутрішнього контролю за рухом відходів виробництва, яка є необхідною для підвищення контролю за їх утворенням, використанням та утилізацією

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання вимагають створення підприємств, які здатні не лише забезпечити належні умови конкурентного середовища, але й підтримувати належним чином своє виробництво. Значну частку на ринку займають виробничі підприємства, створення якісної та конкурентоспроможної продукції яких є головною передумовою функціонування будь-якого підприємства.

Технологічний процес є складною системою створення продукції, проте в процесі виробництва має місце утворення відходів. Оскільки відходи є окремим об'єктом обліку, контроль за їх утворенням та подальшим використанням займає важливе місце в системі внутрішнього контролю та є основним джерелом підвищення ефективності діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань контролю відходів виробництва вивчали такі вчені як Є.В. Бойко, З.В. Гуцайлюк, В.А. Єрофеева, С.М. Пугачевська, І.Л. Ткаченко, В.С. Шаршов та інші.

Мета статті полягає у розробці методики внутрішнього контролю за рухом утворених та утилізованих відходів виробництва.

Викладення основного матеріалу. Система внутрішнього контролю є складовою систем управління, що забезпечує правильне та ефективне ведення господарської діяльності підприємства, збереження його майна, запобігання шахрайства, а також виявлення й виправлення помилок та дозволяє своєчасно відображати показники у звітності для зацікавлених користувачів бухгалтерської інформації.

В системі організації внутрішнього контролю виділяють безліч об'єктів, які формують її цілісність та значимість для підприємства. Так, як в процесі виробництва постійно утворюється відповідний відсоток відходів, необхідно виділити такий об'єкт внутрішнього контролю як відходи виробництва та витрати, направлені на їх утилізацію чи реалізацію стороннім організаціям як готової продукції. Це дозволить відслідковувати рух таких відходів, їх документальне відображення та використання, а також відображення показників у звітності підприємства.

Якісна організація внутрішнього контролю відходів виробництва вимагає дотримання окремих положень:

– визначення об'єктів обліку, їх класифікація, тобто розмежування склад відходів виробництва в різних сферах економіки;

– достовірний та повний облік на місцях (ділянках) виникнення та використання відходів, а саме – введення субрахунків, необхідних для обліку відходів та складання відповідних відомостей їх руху;

– відходи не мають включатися до складу незавершеного виробництва, але їх значна питома вага вимагає їх повторного раціонального використання. Як наслідок, постає питання

Таблиця 1. Завдання та суб'єкти внутрішнього контролю за відходами виробництва в розрізі його видів

Вид контролю	Завдання контролю	Суб'єкти контролю
Попередній контроль	Оцінка обґрунтованості та своєчасності розробки планових показників утворення відходів в цілому на підприємстві та в розрізі центів відповідальності	Відділ внутрішнього аудиту, плановий відділ
	Вхідний контроль товарно-матеріальних цінностей	Відділ матеріально-технічного забезпечення
	Формування вимог положення про заходи морального та матеріального стимулювання працівників відносно зменшення рівня відходів виробництва	Керівники структурних підрозділів, управлінський персонал
	Планування здійснення тематичних перевірок вибіркового та суцільного контролю за відходами виробництва	Керівники структурних підрозділів, управлінський персонал
Поточний контроль	Організація технологічних процесів: фіксація всіх відхилень і порушень від нормального його функціонування	Керівники структурних підрозділів, відділ матеріально-технічного забезпечення
	Контроль відходів виробництва в розрізі винуватців, причин, місць виникнення та центрів відповідальності	Відділ внутрішнього аудиту
	Контроль виявлених відходів виробництва	Відділ внутрішнього аудиту, керівники структурних підрозділів
	Виявлення та діагностика проблем, що виникають при зміні технології виробництва та коригування планів і діяльності підприємства	Відділ внутрішнього аудиту, управлінський персонал
Наступний контроль	Контроль відхилень від планових норм	Бухгалтерська служба, плановий відділ
	Оцінка стану бухгалтерського контролю відходів виробництва	Відділ внутрішнього аудиту
	Контроль законності утилізації відходів виробництва	Відділ внутрішнього аудиту, бухгалтерська служба
	Виконання договірних зобов'язань у частині поставки відходів як готової продукції	Керівники структурних підрозділів
	Вивчення наявних причин утворення відходів виробництва та розробка превентивних заходів	Керівники структурних підрозділів, плановий відділ

Дані табл. 1 дають можливість зробити висновок, що розподіл внутрішнього контролю за відходами виробництва на попередній, поточний і наступний сприяє розмежуванню відповідальності за їх виникнення, а отже, сприяє його посиленню, що позитивно впливає на результати діяльності.

З метою ефективного запобігання та виявлення відходів виробництва також є необхідним застосування технічного контролю, який є складовою технологічного процесу виготовлення та споживання виробів, який повинен надавати інформацію для своєчасного та необхідного управління технологічним процесом, що починається з надходження на склад сировини, матеріалів та закінчуючи випуском готової продукції з наступним забезпеченням її придатності до експлуатації (врахувавши ризик утворення відходів). Він необхідний для запобігання виникненню дефектів на кожній операції технологічного процесу [2, с. 137].

Технічний контроль виконується у вигляді вхідного контролю сировини, матеріалів і т.д., які надходять на підприємство, операційного та приймального контролю готової продукції. Такий контроль повинен охоплювати весь технологічний процес, щоб не допустити утворення відходів та їх перенесення на наступні операції технологічного процесу.

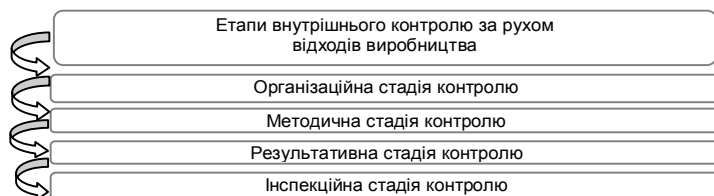

Рис. 1. Етапи здійснення внутрішнього контролю відходів виробництва

Аналіз рис. 1 дає можливість зробити висновок, що внутрішній контроль за відходами виробництва передбачає сукупність послідовних етапів, які за їх функціональним призначенням можна згрупувати на певні стадії: організаційну, методичну, результативну, інспекційну, необхідність дотримання яких зумовлена виконанням завдань, поставлених перед суб'єктами контролю.

Організаційна стадія контролю передбачає визначення суб'єктів та об'єктів контролю, завдань, які слід вирішити у ході проведення контролю, джерел інформації, необхідної для здійснення контролю, вибору прийомів контролю.

Методична стадія контролю відходів виробництва полягає у перевірці правильності оформлення первинних документів, відображенні відходів виробництва на рахунках бухгалтерського обліку, розрахунку відхилень від встановлених норм.

Результативна стадія передбачає виявлення причин утворення таких відходів, їх аналіз і встановлення винних осіб, що забезпечить отримання достовірної інформації та прийняття рішень щодо уникнення виявлених проблем у майбутньому.

Інспекційна стадія контролю за відходами виробництва передбачає перевірку виконання рішень і контроль за впровадженням розроблених пропозицій. На даній стадії основними завданнями служби контролю з перевірки операцій з бухгалтерського обліку відходів виробництва є:

- встановлення правильності документального оформлення утворених та утилізованих відходів виробництва;
- перевірка правильності ведення обліку руху утворених відходів та їх включення до собівартості продукції (робіт, послуг) відповідно до прийнятого на підприємстві методу обліку витрат і калькулювання;
- підтвердження законності й правомірності відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з виявленими відходами.

Таким чином, методика внутрішнього контролю за відходами виробництва, насамперед, потребує від контролера певної її систематизації чи класифікації, оскільки без розподілу на чітко визначені етапи внутрішнього контролю важко зібрати всі наявні докази, правильно оцінити процеси, явища, що виникають, а також перевірити всі наявні господарські операції, які необхідні для підтвердження результатів діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Аналізуючи ситуацію, що склалася на сьогодні в сфері регулювання руху відходів виробництва можна зробити

Потрібно також зазначити, що організація технічного контролю відходів виробництва на підприємстві повинна охоплювати сферу проектування, практичну організацію процесів управління виробничо-технологічними факторами та якістю продукції з метою забезпечення випуску продукції з таким рівнем якості, який повністю відповідає вимогам нормативно-технічної документації [2, с. 254].

Слід також відмітити, що система контролю за відходами виробництва є сукупністю взаємозв'язаних об'єктів і суб'єктів контролю, видів, методів, засобів оцінки якості виробів і профілактики утворення таких відходів, що використовуються на різних етапах життєвого циклу продукції та рівнях управління якістю продукції. Ефективна система контролю дозволяє в більшості випадків здійснювати своєчасну та цілеспрямовану дію на рівень утворення й утилізації відходів виробництва, що утворилася, попереджати недоліки та збої у виробництві, забезпечувати їх оперативне виявлення та ліквідацію як з найменшими витратами ресурсів. Позитивні результати дієвого контролю за відходами виробництва можна відіграти і в більшості випадків визначити кількісно на стадіях розробки виробництва, реалізації, експлуатації (споживання) і відновлення [3].

З огляду на це, запропоновано етапи контролю відходів виробництва, що забезпечить підвищення якості продукції в цілому (рис. 1).

висновок, що при виготовленні будь-якої продукції виникає значна кількість відходів виробництва, чітка організація обліку і контролю яких сприяє ефективному їх використанню та зменшенню собівартості виробництва.

За результатами дослідження встановлено, що розподіл внутрішнього контролю на певні стадії (організаційну, методичну, результативну, інспекційну) забезпечить наявність даних про їх надходження та використання у розрізі винних осіб та центрів відповідальності, необхідних для оперативного контролю за їх рухом та утилізацією. У свою чергу належна організація контролю за їх виникненням допоможе суб'єкту господарювання здійснювати випуск своєї продукції на більш високому рівні без виникнення відходів, що не можливо використати в подальшій своїй підприємницькій діяльності з метою задоволення потреб споживачів та отримання економічного ефекту.

Перспективою подальших досліджень є дослідження зарубіжної методики внутрішнього контролю за рухом відходів виробництва, що дозволить забезпечити повну реєстрацію всіх господарських операцій та гарантувати правильність відображення їх в обліку; контролювати склад витрат, понесених на зменшення рівня відходів, в рамках одного підприємства та із структурними підрозділами підприємства.

Список використаної літератури:

1. Миллер Э.Э. Экономика, организация и планирование машиностроительного производства / Э.Э. Миллер, А.И. Унгерман, П.Ф. Фактин. – М.: "Машиностроение", 1969. – 400 с. 2. Риггс Дж. Производственные системы: планирование, анализ, контроль / Дж. Риггс. – М.: "Прогресс", 1972. – 340 с. 3. Храмова Н.В. Улучшение качества технологического процесса сборки модуля электробензонасоса ЭБН 21101 на ОАО "УТЕС" / Н.В. Храмова // Качество. Инновации. Образование. – 2007. – № 2. – С. 70-72.

БОДНАР Ореста Володимирівна – здобувач кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– бухгалтерський облік витрат на виробництво продукції.